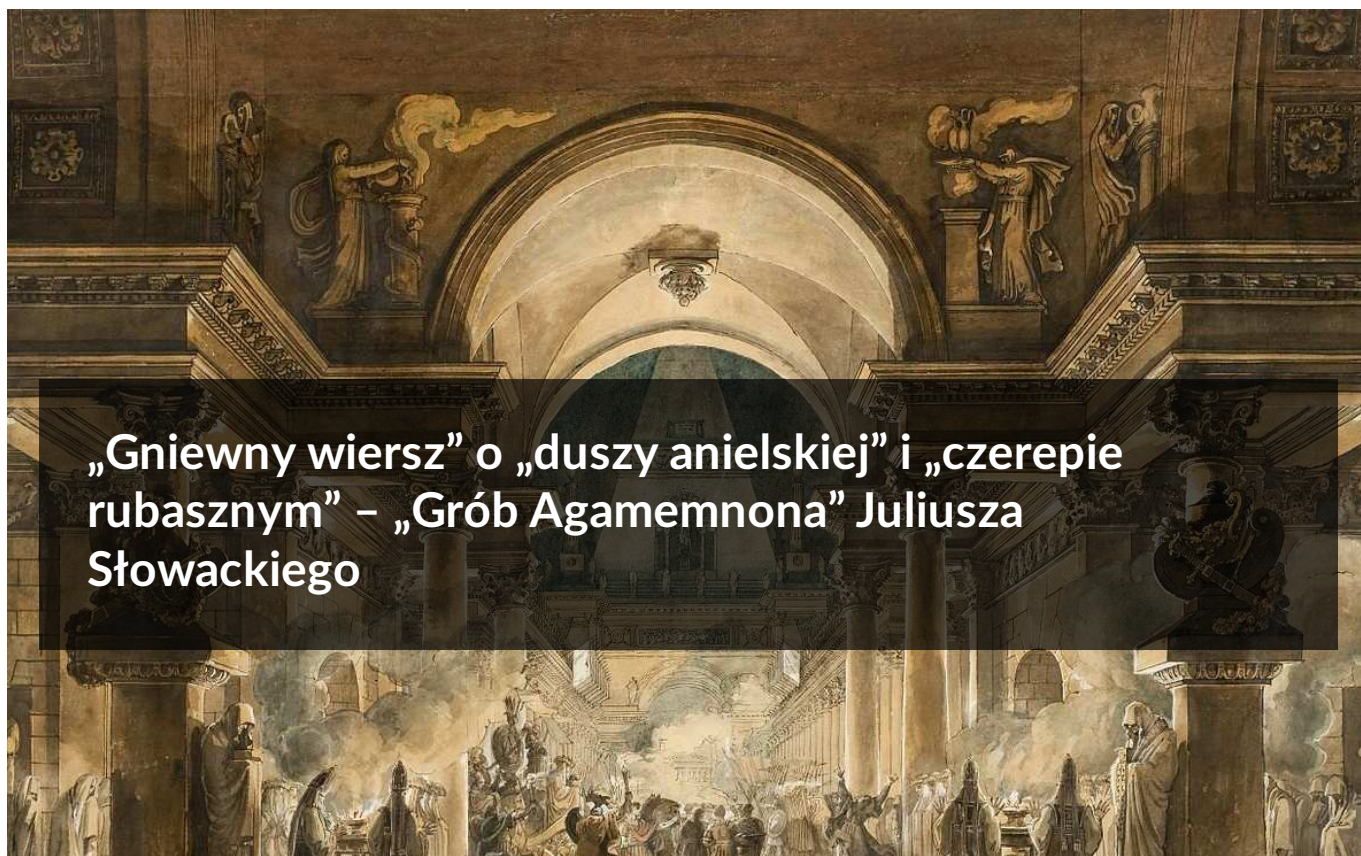

„Gniewny wiersz” o „duszy anielskiej” i „czerepie rubasznym” – „Grób Agamemnona” Juliusza Słowackiego

Bibliografia:

- Źródło: Juliusz Słowacki, *Grób Agamemnona*, [w:] *Antologia poezji polskiej*, wybór Anna Rajca, Jerzy Polanicki, Warszawa 2001, s. 181–187.
- Źródło: Robert A. Dahl, *Dlaczego demokracja*, [w:] tegoż, *O demokracji*, tłum. Marcin Król, Kraków 2000, s. 58–59.

„Gniewny wiersz” o „duszy anielskiej” i „czerepie rubasznym” – „Grób Agamemnona” Juliusza Słowackiego

Orszak pogrzebowy Agamemnona

Źródło: Louis Jean Desprez, *Orszak pogrzebowy Agamemnona*, 1787, akwarela i gwasz, Los Angeles County Museum of Art, domena publiczna.

Aby zinterpretować współczesne wydarzenia, często sięgamy do przeszłości. Szukamy podobieństw i różnic: porównywalnych mechanizmów postępowania, strategii działania, zagrożeń, korzyści, pouczeń. Przywołujemy autorytety, wymieniamy postacie, które mogłyby dzisiaj stanowić wzór do naśladowania. Bohaterem jednego z wierszy Juliusza Słowackiego jest Leonidas. Dzielny wódz Spartan w 480 roku p.n.e. z 300 żołnierzami z wielkim poświęceniem bronił wąwozu termopilskiego przed wielotysięczną armią perską dowodzoną przez Kserksesa. Leonidas nie zwyciężył – zginął w bitwie, stał się jednak prawdziwym symbolem bohaterstwa. Pamięć o nim trwa do dziś. W miejscu jego śmierci na kamieniu wyryto napis: „Przechodniu, powiedz Sparcie, że leżymy tutaj posłuszni jej prawom”.

Już wiesz

1. Korzystając z różnych źródeł (np. ze słowników i encyklopedii lub sprawdzonych źródeł internetowych), przygotuj informacje na temat następujących postaci i miejsc starożytnej Grecji: Agamemnon, Atryda,

Homer, Elektra, Arachne, Termopile, Cheronea, Leonidas, Dejanira, Styks, Eumenida, Prometeusz.

2. Zgromadź zdjęcia Grecji. Przygotuj się do wypowiedzi wyjaśniającej, które miejsca warto zobaczyć i dlaczego.

Grób Agamemnona

Utwór powstał w 1839 roku i był częścią pieśni VIII poematu *Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu*.

W czasie podróży po Grecji poeta dotarł do miejsca, które wówczas uważane było za grobowiec Agamemnona – króla Argos i Myken, naczelnego wodza wojsk greckich w czasie wojny z Troją. Gigantyczna budowla była nakryta największą, aż do II wieku, kiedy to w Rzymie powstał Panteon, kopułą świata. Z czasem, po badaniach archeologicznych, okazało się, że miejsce to nie jest grobem Agamemnona, lecz tzw. skarbcem [Atreusza](#). Budowla została obrabowana, jednak jej części (np. fragmenty reliefów i ozdobnych kolumn) można nadal oglądać w Muzeum Brytyjskim w Londynie.

Podmiot liryczny, zafascynowany twórczością Homera i samą *Iliadą*, zwiedzając tajemnicze miejsce pochówku greckiego wodza, urzeczony ciszą i śladami przeszłości, zaczyna snuć egzystencjalne i filozoficzne refleksje o wielkich ludziach, wspaniałych czynach i ich przemijaniu. W pierwszej części utworu nawiązuje do swojej twórczości,

jej znaczenia i niezrozumienia przez czytelników. Część druga, choć odwołuje się do wspomnień o Termopilach i Cheronei, ukazuje obraz Polski. Poeta przedstawia polskie społeczeństwo, ale głównie kreśli wizerunek polskiej szlachty.

Skarbiec Atreusza

Źródło: Adam Carr, licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DzhFBXQ7j>

Juliusz Słowacki, *Grób Agamemnona*, czyta Agnieszka Podsiadlik, www.wolnelektury.pl
domena publiczna

Wiersz *Grób Agamemnona* Juliusza Słowackiego czytany przez lektora.

” Juliusz Słowacki

Grób Agamemnona

I

Niech fantastycznie lutnia nastrojona,
Wtórzy myśli posępnej i ciemnej –
Bom oto wstąpił w grób Agamemnona.
I siedzę cichy w kopule podziemnej,

Co krwią [Atrydów](#) zwałana okrutną.
Serce zasnęło, lecz śni. – Jak mi smutno!

II

O! jak daleko brzmi ta harfa złota,
Której mi tylko echo wieczne słychać!
[Druidyczna](#) z głązów wielkich grota;
Gdzie wiatr przychodzi po szczelinach wzdychać
I ma Elektry głos – ta bieli płótno
I odzywa się z laurów: jak mi smutno!

[...]

V

O! cichy jestem jak wy! o Atrydzi!
Których popioły śpią pod świerszczów strażą –

Ani mię teraz moja małość wstydzi,
Ani się myśli tak jak orły ważą.
Głęboko jestem pokorny i cichy
Tu, w tym grobowcu sławy, zbrodni, pychy! –

VI

Nad drzwiami grobu, na granitu zrębie
Wyrasta dąbek w trójkącie z kamieni:
Posadziły go wróble lub gołębie,
I listkami się czarnemi zieleni –
I słońca w ciemny grobowiec nie puszcza;
Zerwałem jeden liść z czarnego [kuszczą](#).

VII

Nie bronił mi go żaden duch ni mara,
Ani w gałązkach jęknęło widziadło;
Tylko się słońcu stała większa szpara,
I wbiegło złote, i do nóg mi padło.
Z razu myślałem, że ten co się wdziera
Blask, była struna to z harfy Homera –

VIII

I wyciągnąłem rękę na ciemności
By ją ułoić i napiąć i drżącą
Przymusić do łez, i śpiewu, i złości
Nad wielkim niczem grobów – i milczącą
Garstką popiołów: ale w mojem ręku
Ta struna drgnęła i pękła bez jęku.

IX

Tak więc – to los mój, na grobowcach siadać
I szukać smutków błahych, wiotkich, kruchych.
To los mój, senne królestwa posiadać,
Nieme mieć harfy i słuchaczów głuchych –
Albo umarłych – i tak pełny wstrętu –
Na koń! chcę słońca i wichru, tętentu!

[...]

XI

Na Termopilach? – Nie, na Cheronei
Trzeba się znowu załamać koniowi;
Bo jestem z kraju, gdzie widmo nadziei

Dla mało wiernych serc, podobne snowi.
Więc jeśli koń mój w biegu się przestraszy,
To tej mogiły, co równa jest – naszej...

XII

Mnie od mogiły termopilskiej gotów
Odgonić legion umarłych Spartanów;
Bo jestem z kraju smutnego [Ilotów](#) ,
Z kraju – gdzie rozpacz nie sypie [kurhanów](#) !
Z kraju – gdzie zawsze, po dniach nieszczęśliwych,
Zostaje smutne pół – rycerzy – żywych.

XIII

Na Termopilach ja się nie odważę
Osadzić konia w wąwozowym szlaku,
Bo tam być muszą tak patrzące twarze,
Że serce kruszy wstyd – w każdym Polaku.
Ja tam nie będę stał przed Grecji duchem –
Nie – pierwszej skonam, niż tam iść – z łańcuchem!

XIV

Na Termopilach – jaką bym zdał sprawę,
Gdyby stanęli męże nad mogiłą?
I pokazawszy mi swe piersi krwawe:
Potem spytali wręcz: – «Wielu was było?» –
Zapomnij, że jest długi wieków przedział –
Gdyby spytali tak – cóż bym powiedział?!

XV

Na Termopilach, bez złotego pasa,
Bez czerwonego leży trup kontusza –
Ale jest nagi trup Leonidasa,
Jest w marmurowych kształtach piękna dusza:
I długo płakał lud takiej ofiary,
Ognia wonnego, i rozbitej czary.

XVI

O Polsko! póki ty duszę anielską
Będziesz więziła w [czerepie](#) rubasznym;
Póty kat będzie rąbał twoje cielsko,
Póty nie będzie twój miecz zemsty strasznym!
Poty mieć będziesz [hyjennę](#) na sobie –
I grób – i oczy otworzone w grobie.

XVII

Zrzuć do ostatka te płachty ohydne,
Tę – Dejaniry palącą koszulę:
A wstań jak wielkie posągi bezwstydne,
Naga – w [styksowym wykąpana mule!](#)
Nowa – nagością żelazną bezczelna –
Niezawstydzona niczem – nieśmiertelna!

[...]

XIX

Polsko! lecz ciebie błyskotkami łudzą!
Pawiem narodów byłaś i papugą;
A teraz jesteś służebnicą cudzą –

Choć wiem, że słowa te nie zadrżą długo
W sercu – gdzie nie trwa myśl nawet godziny:
Mówię – bom smutny – i sam pełen winy!

XX

Przeklnij! – lecz ciebie przepędzi ma dusza,
Jak Eumenida przez węzowe różgi.
Boś ty, jedyny syn Prometeusza –
Sę ci wyjada nie serce – lecz mózgi.
Choć Muzę moją w twojej krwi zaszargam,
Sięgnę do wnętrza twych trzew – i zatargam.

XXI

Szczeknij z boleści i przeklinaj syna!
Lecz wiedz – że ręka przekleństw, wyciągnięta
Nade mną – zwinie się w łęk jak gadzina,
I z ramion ci się odkruszy zeschnięta!
I w proch ją czarne szatany rozchwycą;
Bo nie masz władzy przekląć – niewolnico!!! –

Źródło: Juliusz Słowacki, *Grób Agamemnona*, [w:] *Antologia poezji polskiej*, wybór Anna Rajca, Jerzy Polanicki, Warszawa 2001, s. 181-187.

Ćwiczenie 1

Wyodrębnij dwie części utworu. Określ ich charakter oraz główny temat. Zapisz poniżej swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 2

Zinterpretuj metaforę słonecznego promienia zastosowaną w tekście. Zapisz poniżej swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 3

Na podstawie wcześniej przygotowanych materiałów odtwórz przebieg bitwy pod Termopilami oraz scharakteryzuj wodza – Leonidasa. Zapisz poniżej swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 4

Wyjaśnij, na czym polega w tekście zestawienie zdarzeń ze starożytnej Grecji i Polski. Zapisz poniżej swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, dlaczego drugą część wiersza można nazwać rozrachunkiem z własnym narodem. W uzasadnieniu odpowiedzi podaj znaczenie określeń: „czerep rubaszny” i „dusza anielska”.

Ćwiczenie 6

Wymień wydarzenia historyczne oraz zdarzenia polityczne dotyczące Polski, do których odwołuje się Słowacki w drugiej części utworu. W jaki sposób je analizuje i ocenia? Zapisz poniżej swoją uzasadnioną odpowiedź.

Ćwiczenie 7

Zinterpretuj porównanie zabójczego działania koszuli Dejaniry do roli i miejsca szlachty w społeczeństwie polskim. Zapisz poniżej swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 8

Omów stosunek poety do naśladowania obcych wzorców przez szlachtę. Zacytuj odpowiednie fragmenty tekstu i je zinterpretuj. Zapisz poniżej swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 9

Zanalizuj tekst pod względem formalnym. Nazwij środki stylistyczne, jakimi posłużył się poeta. Zapisz poniżej swoją odpowiedź.

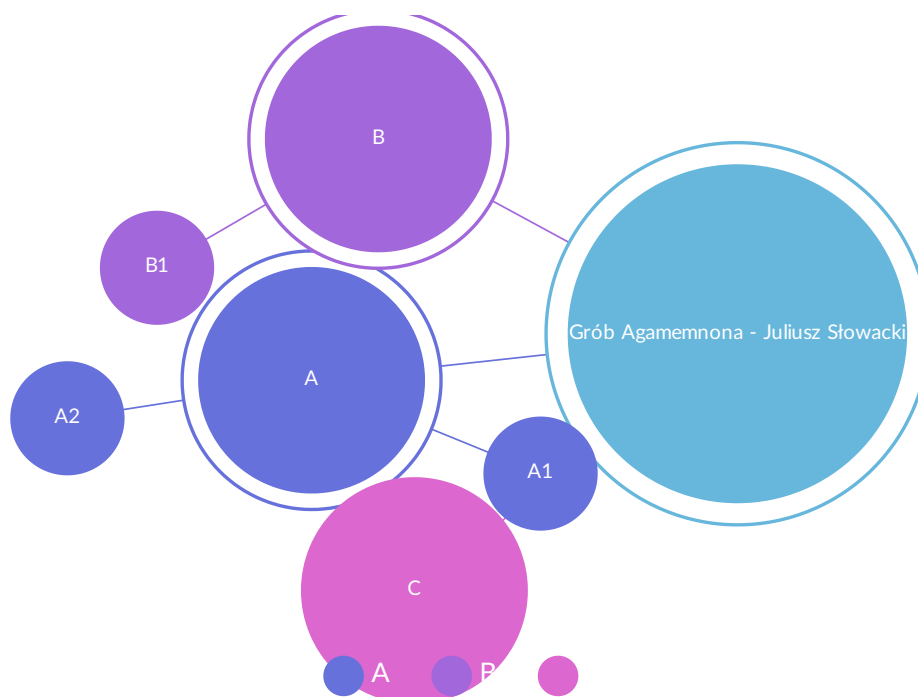
Polecenie 1

Przygotuj w formie mapy myśli omówienie tematów, które Juliusz Słowacki porusza w *Grobie Agamemnona*:

- a. tradycja antyczna,
- b. obraz ojczyzny,
- c. rola szlachty w narodzie,
- d. zestawienie losów starożytnej Grecji ze współczesną Polską,
- e. poeta, jego twórczość i program poetycki,
- f. wizja nowej Polski,
- g. wymowa tekstu (np.: kontekst filozoficzny).

Możesz wykorzystać zaproponowane słowa klucze:

grób, serce, cisza, śpiew, pokora, drzewo, światło, los, poeta, Polak, życie snem, śmierć bohaterska, koń, ojczyzna, walka, niewola, szlachcic, obowiązek, sarmata, dusza, ciało, upiór, wampir, nieśmiertelność, wizja, próżność, sługa, upadek, wyrzuty sumienia, Prometeusz, bunt, matka, syn, głupota.

O demokracji

” Robert A. Dahl

Dlaczego demokracja

Byłoby poważnym błędem domagać się zbyt wiele od jakiegokolwiek systemu rządów, także od demokratycznego. Demokracja nie może zapewnić swym obywatelom, by byli szczęśliwi, mądrzy, nastawieni pokojowo lub sprawiedliwi. Takich celów nie może osiągnąć żaden rząd, także rząd demokratyczny. Ponadto demokracja w praktyce nigdy nie realizowała w pełni idealnych zamierzeń. Podobnie jak wszystkie dawniejsze próby osiągnięcia bardziej demokratycznego systemu, nowoczesne demokracje mają wiele wad. Pomimo tych wad nie możemy nigdy zapominać o korzyściach, jakie sprawiają, iż demokracja jest bardziej pożądana niż jakikolwiek inny ustrój:

1. Demokracja pomaga w uniknięciu rządów okrutnych i podłych autokratów.
2. Demokracja gwarantuje obywatelom wiele podstawowych praw, jakich niedemokratyczne systemy nie przyznają i nie mogą przyznawać.
3. Demokracja zapewnia obywatelom większy zakres indywidualnej wolności niż jakakolwiek inna ewentualność ustrojowa.
4. Demokracja pomaga ludziom w realizowaniu ich podstawowych interesów.
5. Tylko demokratyczny rząd może zapewnić maksimum możliwości jednostkom, by same decydowały o swoim losie, to znaczy żyły zgodnie z prawami, jakie same wybrały.

6. Tylko demokratyczny rząd może zapewnić maksymalne możliwości dla bycia odpowiedzialnym moralnie.
7. Demokracja sprzyja rozwojowi ludzi bardziej niż jakikolwiek inny wyobrażalny ustrój.
8. Tylko demokratyczny system sprzyja względnie znacznej równości politycznej.
9. Nowoczesne demokracje przedstawicielskie nie prowadzą między sobą wojen.
10. Kraje z systemem demokratycznym gospodarczo prosperują lepiej niż kraje z niedemokratycznymi rządami.

Źródło: Robert A. Dahl, *Dlaczego demokracja*, [w:] tegoż, *O demokracji*, tłum. Marcin Król, Kraków 2000, s. 58–59.

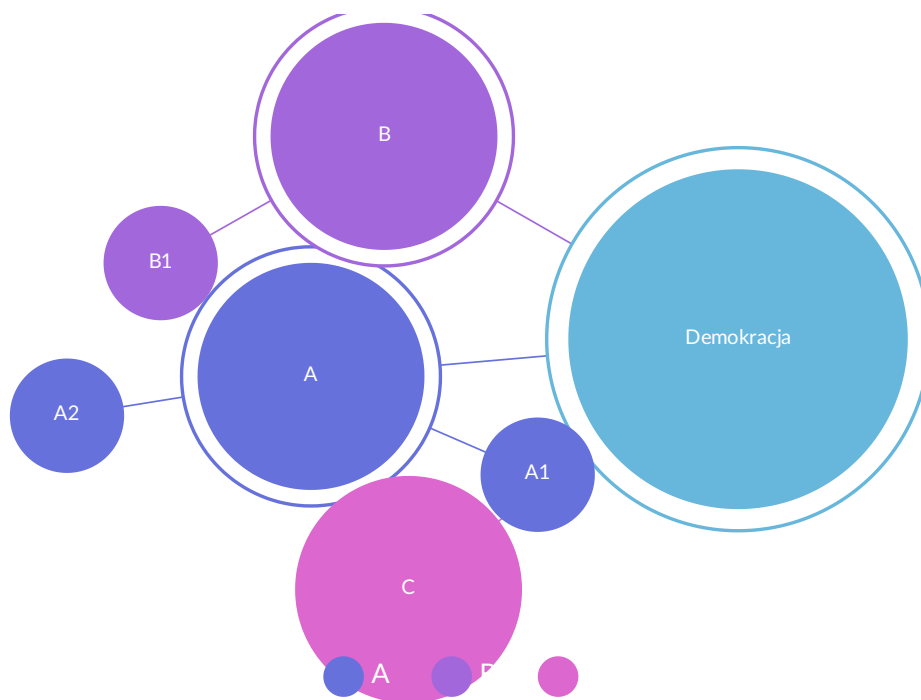
Ćwiczenie 10

Wyobraź sobie, że jesteś współautorem prezentacji multimedialnej na temat demokracji, jesteś odpowiedzialny za dwa slajdy. Przeredaguj dziesięć punktów z tekstu Roberta A. [Dahla](#), aby w sposób przejrzysty i skrótowy przekazać najważniejsze założenia. Autor wspomina również o wadach demokracji, lecz nie opisuje ich. Zastanów się, jak można by uzupełnić treść drugiego slajdu, aby dotyczył również wad ustroju. Wymień co najmniej trzy.

Polecenie 2

Stwórz mapę myśli dla hasła *demokracja*. Zwróć uwagę na następujące zagadnienia:

1. wady i zalety,
2. prawa obywatela,
3. indywidualna wolność,
4. decydowanie jednostki o własnym losie,
5. odpowiedzialność moralna,
6. rozwój,
7. brak wojen,
8. rozwój gospodarki.

Leonidas

Statua Leonidasa I w Sparcie

Źródło: Praxinoa, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 11

Przyjrzyj się zamieszczonemu powyżej zdjęciu pomnika króla Leonidasa. Wyjaśnij, na czym polega symboliczność jego postawy.

Ciekawostka

W 1962 roku powstał film *300 Spartan* w reżyserii [Rudolpha Maté](#). Jeśli masz taką możliwość, obejrzyj go, zwracając szczególną uwagę na scenę walki w wężozie.

Zadaniowo

Polecenie 3

Zredaguj wypowiedź argumentacyjną na temat: „Czerep rubaszny” i „papuga narodów” to określenia niepasujące do współczesnej Polski.

W swojej pracy odwołaj się do:

- wiersza *Grób Agamemnona*,
- wybranej lektury obowiązkowej,
- wybranego tekstu kultury.

Polecenie 4

Opracuj własny zbiór zasad demokratycznych, według których powinien funkcjonować nowoczesny kraj.